bu sayıda / İslâmcılık: Eski ve Yeni Halleri

AK Parti'nin İslâmcı geçmişiyle arasına ısrarlı bir mesafe koymaya çalışan ve kendine muhafazakar bir kimliği daha fazla yakıştıran söylemleriyle iktidara gelmesiyle birlikte İslâmcılığın cenazesi için yeni salaların artarak okunmaya başlandığını görüyoruz. Doğrusu bu salaların tekrarlanma periyotlarındaki düzenlilik, İslâmcılığın yaşamı kadar ölümünün bile artık günümüz dünyasına hakim olan siyasal çeşnilerin bir parçası olduğunu gösteriyor. O kadar ki, artık İslâmcılığın gerçekten de yaşadığına dair emareler üzerinde durarak aksini ispat etmenin bir anlamı da kalmıyor. Nasılsa günün birinde yine İslâmcılığın siyasal düzeydeki ağırlığını her şekilde hissettiren gelişmeler olacaktır ve hemen ardından tekrar bir sala daha duyulacaktır. Belki şunu bile söylemek yersiz: Alışkanlık oluşturan bu ardışıklık, alışkanlık olduğu kadar haber verdiği gerçek hakkında basit bir algıya dayanıyor. Oliver Roy bile daha doksanların başında Siyasal İslâm'ın İflası'nı yazarken, siyasal İslâm'ı veya İslâm'ın genel anlamda siyasete etki etme yollarının hepsini sınırları belirlenmiş salt bir kapalı siyasal projeye indirgeme hatasını yapmıştı. Bu hatasını son zamanlarda hiçbir şey olmamış gibi yazdığı kitapta, bu sefer siyasal İslâm'ın küresel doğasına dikkat çeken analizleriyle tersinden tekrarlıyor.

Doğrusu İslâm'ın yetmişli ve seksenli yıllarda bilhassa Arap ülkelerinde Müslüman Kardeşler, İran'da İslâm Devrimi, Afganistan ve bir çok işgal altındaki topraklarda bağımsızlık ve kurtuluş hareketi olarak parlayan yıldızının, bu hareketlerin tarihsel miatlarına paralel olarak söneceğini düşünmek, İslâm'ın siyaseti hangi kanallarla etkilediği hakkında yetersiz bir görüşe sahip olmak anlamına geliyordu. Gerçekten de ilk bakışta bütün bu örnekler tek tek incelendiğinde İslâm'ın sağladığı motivasyon, umut, beklentiler ve lügatçeler toplamı tek bir tarihsel olaya katkısıyla tüketilemeyecek karmaşık boyutlara sahip olduğunu gösterecekti. İslâm, insanlara sadece ekmek vaat ettiği için bir siyasal umut haline gelmiş olsaydı, ekmek verme konusunda gösterdiği

performans düşüklüğü dolayısıyla tarihe gömüleceğini düşünmek mümkün olabilirdi.

Afganistan'da Rusya'ya karşı direnerek varolmuş veya sonrasında teşekkül etmiş bütün siyasi hareketlerin kendilerini İslâm'a nispetle meşrulaştırma zorunluluğu, tam da bu meşruiyet zemininin ancak daha aşırı boyutlarına müracaat edilerek giderilebileceği gibi bir izlenim doğurmuş olabilir. 1996 yılından itibaren dünya gündemine gelmeye başlayan Taliban hareketi, esas itibariyle dünyanın bir çok yerinde sayısız tecrübeler edinmiş İslâmcı hareketlerin siyasal birikimlerinin hepsini sıfırlayan, hiç birini tanımayan lakayt tutumuyla, bizzat İslâmcılar üzerinde önemli bir manevi baskı yapmış oldu. Baştan itibaren İslâmcı hareketlerle çatışarak ilerleyen hareketin otantik bir temelinin olmadığına dair soğuk İslâmcı sezgilere rağmen, güçlü bir laikçi propaganda bir İslâmcı karikatürü olarak Taliban'ı İslâmcıların kendi siyasal taleplerinin kaçınılmaz sonucu olarak lanse etmede büyük ölçüde başarılı oldu. Çünkü Taliban'ın kendisi bir karikatür değildi. Bağcıyı dövmeye niyetli hiç kimsenin de Taliban pratiğinin başka yerlere taşınabilmesiyle ilgili ontik ve ontolojik imkansızlığa bakarak İslâmcılığın başka yerlerdeki karmaşıklığı ve zenginliğine gerçek hakkını vermesi beklenemezdi. 11 Eylül saldırılarının hemen akabinde Müslümanlar üzerinde oluşan, Taliban'la aralarına bir mesafe koyma isteklerinin baskısı, bu açıdan şimdiye kadar varolduğu, gerçekleşmiş olduğu zannedilen diyaloğun ne kadar az gerçekleşmiş olduğuna dair gerçekten de karamsarlığa sevk etmeyi gerektirecek gerçekleri açığa çıkardı. Kimsenin kimseyi dinlediği yokmuş meğer. Başlıbaşına bu durum aslında siyasetin bir müzakere süreci olduğuna dair sıkça duymaya başladığımız liberal hikayelerin masalsı yanını açığa çıkarmaya yeterde artardı bile. Müzakerelerin hiçbir düzeyi tartışmanın kızışmaya yüz tuttuğu bir anda insanların arkaik yargı ve niyetlerinin açığa çıkmasını engellemediği gibi bu yargılarla önceden tasarlanmış infaz planlarının gerçekleştirilmesine karşı bir garanti oluşturamıyor.

İslâmcılığın başarısızlık hikayelerine İran İslâm Devriminin bir Molla Devrimine dönüşen hikayesini de eklemek gerekiyor. İslâm devriminin bir kurtuluş vaat etmek bir yana bugün kendisinden kurtulmayı bir ideal haline getiren uygulamaları tabii ki her zaman üzerinde durmayı fazlasıyla hak ediyor.

Diğer yandan Türkiye'de ise Refahyol'un iktidara geldiği zamana kadar yükseliş içinde olduğu kabul edilebilecek olan İslâmcılığın 28 Şubat darbesine maruz kalmasıyla birlikte iyice artan siyasal meşruiyet sorununa karşı, ortaya uygun bir siyasal dili koyamamış olması gerçeği de, bu iflas anlatılarının en önemli referanslarından biri olmuştur. Kuşkusuz bir hareket siyasal avantajlarından yoksun bırakıldığı zaman, malları müsadere edilip kurumları

ilga edildiği zaman, bunun adı neresinden bakılırsa bir yenilgidir. Ancak bir yenilgi ile sosyolojik ve siyasal tükeniş arasında ciddi farkların olduğunu da kaydetmek gerekiyor. Bugün dünya üzerinde yaşayan ve dünyanın her tarafında şu veya bu siyasal düzenler altında değişik sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasal düzeylere bulaşmış insanlardan oluşan Müslümanların siyasallıkla ilgilerinin şu veya bu ülkedeki bir siyasal gelişmeyle biteceğini düşünmek en azından sosyolojik derinlik bakımından çok yüzeysel bir çıkarım olur. Hele 1500 yıllık bir geçmişe sahip geleneksel düşünce ve eylem kalıplarının (siyasi sembollerin veya günlük habitusların) 28 Şubat veya 11 Eylül gibi eni sonu gelip geçici bir günün gelişmeleri dolayısıyla ortadan kalkacağını beklemek için gerçekten sosyoloji ve tarihin hiçbir hikayesinden gerekli ibreti almamış olmak gerekiyor.

İslâm'ın siyasal düzeydeki ifadelerinin dünyada Müslümanlar varoldukça varolacağını beklemek, Siyasal İslâm kadar en azından Hıristiyanlığın da, Yahudiliğin de Mormonluğun da Katolikliğin ve Protestanlığın da etkili oldukları bir düzeyin varlığından haberdar olmayı gerektirir. Bugün dünya siyasetindeki konumları bakımından bu dinlerin veya bu dinlere ait değişik siyasal hareketlerin hiç birisi siyasal İslâm'dan daha az etkili değillerdir. Buna mukabil bunların hiçbirisinin bu ölçüde bir eleştiriye konu olmamasının en önemli nedeni, güçler dengesi içerisinde hak ettiği yeri alma bakımından en hakkaniyetsiz konumda olanın Müslümanlar olmasıdır. Dünyanın kaderine bir buçuk milyara yaklaşan nüfusuyla Müslümanlar ortak edilmek istenmiyor. Ortak edilmek istenmeyen başka bir çok millet daha var kuşkusuz, Hindistanlılar, Çinliler vs. Ancak bu paylaşıma itiraz edebilecek konumda ve tarihsel tıynette olanlar bugün itibariyle sadece Müslümanlar olmaktadır. Bu güç yarışına, siyasetine veya kavgasına Müslümanların nüfuz etmesine karşı güçlü bir muhafazakar direnişin mevcudiyetinin en önemli sebebi bu olsa gerektir. İslâm Osmanlı'nın son zamanlarından beri dünya güç dengeleri içerisinde bir siyasal odak olmaktan çıkarılmış bir büyük toplumsal oluşuma tekabül etmektedir. Oysa aynı toplumsal oluşuma tekabül eden bir siyasal temsilinin bulunmaması onu dünyanın mevcut haliyle paylaşılmış olmasına karşı madun ve mağdur bırakılmış olanların, sömürülenlerin, ezilenlerin doğal öncülüğü konumuna yükseltiyor. Kavganın bilhassa İslâm ile diğer güçler arasında cereyan etmesinin tek nedeni budur. Sıkça dile getirildiği gibi Avrupamerkezcilik olarak teşekkül etmiş olan dünya düzeninin doğal sınırı şu veya bu mülahazayla İslâm'la karşılaşıldığında ortaya çıkıyor.

AK Parti'nin İslâmcılık Mirası CHP'ye Kalır mı?

AK Parti'nin kendisiyle İslâmcılık arasında koyduğu sınır bile bir başka açıdan İslâmcılığın dile getirilmesi bile gerekmeyen bir ortak kabul ve sorumluluk haline geldiğini gösteriyor. Tezkere oylamasında herkesin gördüğü gibi Türkiye'de İslâmcı söylemler yeri geldiğinde CHP veya Genelkurmay yetkilileri tarafından dillendirilmektedir ve bu sefer bu İslâmcı söylemler AKParti'nin bile arzusu hilafına kendini İslâmcı bir siyasete zorlamaktadır. İyimser bir yaklaşım, İslâmcı siyasal istemin daha fazla kişiyi ilgilendirmeye başlamasının bir sonucu olarak, bu söylem üzerinde ve bu söylemin araçsallaşması üzerinden kendine bir siyasallık yolu bulanlara bu çerçevede bir ihtiyacın kalmaması olacağını görebilir. Vulgar bir ifadeyle İslâm'ı bir geçim kaynağı olarak sömürmek gittikçe zorlaşacaktır ki, bu, İslâmcılığın bitişini değil bir ölçüde bir talep olarak doruğa ulaşmasını gösterecektir. Türkiye'de İslâmcı olarak bilinen hiçbir grup zaten uzun bir süre kendini İslâmcı olarak nitelendirmeye yanaşmamıştır. Bunun bir nedeni, İslâmcı kelimesinin Müslümanların kendi otantik dillerine olan uyumsuzluğu. Diğer bir nedeni de, tabii ki, İslâmcılık adı altında yapılan siyasetin yasal sorunları. İkisi birbirlerinin alanlarını zorluyor gibi görünse bile aslında sorunun önemli bir boyutu tahlil düzeyiyle ilgilidir. Kuşkusuz farklı bir düzeyden, kötümser bir yaklaşımla İslâmcılığın bu tür ifade yollarıyla yaygınlaştığı halde, daha az doğrudan telaffuz edilebilmesinin tahrif edilmiş bir iletişim vasatı yaratarak, insanları sürekli bir ikiyüzlülüğe mahkum ettiği görülebilir. Bugün AK Parti'nin önünde görünen bu çıkmaz, bir yandan da laik güçlerin de ciddi bir sorunudur. Hiç kimse tam olarak ne kast ettiğini söylemiyor, söylediğini kast etmiyor. Giderek AK Parti'nin İslâmcı talepler olarak belli bir dönemde somutlaşmış bütün toplumsal dinamiklere (bırakın adil düzeni, İslâm Birliğini, artık neredeyse başörtüsü, İmam-Hatip, İslâmi Eğitim imkanları gibi İslâmcı bile denemeyecek kadar iyice basite indirgenmiş taleplere) sırtını dönerek, bu taleplerin siyasal müzakerenin dışına atılmasına meşruiyet hatırına göz yumarak, Ahmet Çiğdem'in deyişiyle kendi kitlesini "yetim bırakması"na şahit oluyoruz.

Sonuçta İslâmcılığa bir biyolojik ömür biçmektense, benimsenecek veya tezkire'de öteden beri benimsenegelen tanımın gereği olarak onu bir "seyir", bir süreç olarak almak, onun değişik hallerinden bahsetmek duruma daha uygun görünüyor. Bundan dolayı, bu sayının konusunu İslâmcı söylem ve siyasette beliren yeni değişim ve dönüşümleri, yeni söylemsel vurguların altına çizmek açısından "İslâmcılık: Eski ve Yeni Halleri" olarak belirledik. Esasen bu konuda daha önceki sayılarımızda bu değişik halleri ortaya koymaya, bunlara

bir tanım getirmeye, bu çerçevede olan bitenleri teorize etmeye yönelen bir dizi dosya ve yazı yayınladık. Özellikle 17. sayı ile daha sonra Sol, Liberalizm, küreselleşme ve muhafazakarlık üzerine olan dosyalar bütünüyle bu hallerin değişik parametrelerini ortaya koymaya dönük çabaları ifade ediyordu. Bu sayıyla birlikte belki de bazı şeyleri tekrarlamanın, hatırlatmanın önemine ve gereğine güvendik. Üstümüze aldığımız tezkire yükümlülüğümüzün bir gereği olarak gördük bunu.

Bu çerçevede ilk yazı Yasin Aktay'ın. İslâm ve siyaset ilişkisinin sınırları ve imkanlarına dair söylemleri eleştirel bir yaklaşıma tabi tutuyor Aktay. Genellikle siyasetin aleyhine işleyen bazı etik vurgulu söylemlerin İslâmi bir siyasal katılımın gerçekleşmesinin önündeki en önemli nedenlerden biri olduğunu vurguluyor. Diğer yandan siyaseti kötüleyen söylemlere karşılık İslâm'ı yücelten söylemlerin genellikle bilmeden de olsa, İslâm'ı daha bir ulaşılmaz ve hayat-dışı bir noktaya çektiklerini iddia ediyor. Aktay'a göre İslâmi siyaset bizzat Müslümanlar tarafından güdülen ve İslâm'ın ve bütün insanların yararını gözeten siyasettir. Böyle bir siyasetin varoluşsal imkanları ise belirlenmiş bir siyasal kalıbın içinde kalmaktan çok daha geniş bir siyasal alanı var sayar. İslâmi siyaset her şeyden önce ilahi değil beşeri bir siyasettir. Dolayısıyla her türlü tarihsel ve toplumsal sınırlara ve kayıtlara tabidir. Onun Müslümanlar tarafından icra ediliyor olmasından başka görünürde bir farkı olmayabilir. Ancak amaç ve araçları tabii ki farklı olmak zorundadır.

AK Parti'nin muhafazakarlık söyleminin İslâmcılık açısından bir değerlendirmesini yapan Hatem Ete de "Modernleşme Ve Muhafazakarlık Kıskacında Türkiye'de İslâmcılığın Gelişimi" başlıklı yazısında Siyasal İslâm'a yönelik hakim akademik literatürün ya Türkiye örneğinin özgünlüğünü ihmal etmekte ya da sistematik ve detaylı bir analize başvurmadan bu özgünlüğe göndermede bulunmakla yetinmekte olduğu tespitinden yola çıkıyor. Modern Türkiye siyasi tarihine yoğunlaşan çalışmalar, söz konusu özgünlüklerin sınırlı ve kısmî bir çözümlemesini sunmaktalar. Oryantalist yaklaşımların ötesine geçseler de, bu çalışmalar, ya siyasi-ekonomist perspektifler önererek kültürün ve sembolik kapitalin siyasi süreç üzerindeki kurucu rolünü küçümserler ya da siyasi bağlama ve yönetim biçimlerine hiç önem vermeyen kültürel indirgemeciliğe başvurarak kültürel çerçeveyi abartmaktalar. Bu çerçevede, Ete'ye göre, açıklayıcı öncüller ve egemen, kurucu perspektiflerin analitik araçları, Türkiye Siyasal İslâm deneyiminin daha geniş ve sürdürülebilir çözümlemesini sağlamakta güçlük çekmektedirler. Bu yaklaşımların ötesine geçmek üzere, Türkiye'deki Siyasal İslâm'ın oluşumunu, dönüşümünü ve eklemlenmesini muhafazakar-sağcı kültürel kapital ile belirli bir yönetim tarzı arasındaki karmaşık ilişkilere

başvurarak analiz etmeye çalışıyor. Din sorununa, dinin siyasetle eklemlenmesine ve bunların yeni toplumsallıkların kuruluşuna etkilerine yönelik farklı ve inşa edici/kurucu Kemalist modernizasyon ve yönetim stratejileri ve muhafazakar-sağcı kültürel yapı ile Siyasal İslâm arasındaki gerilimli ama "üretici" ilişkilere dair sürdürülen tartışması, Türkiye'deki Siyasal İslâm'ın özgün niteliklerini açığa çıkarmayı amaçlıyor. Bu bağlamda, Türk siyasi düşünce ve hareketleri tarihinde, muhafazakar-sağcılığın kurucu rolünü vurgulayan bu çalışmanın, Türkiye deneyiminin özgünlüğünü değerlendirmede yeni bir bakış açısı sunacaktır umuyoruz.

Amerika'da siyaset ve sosyoloji dersleri vermekte olan Mısır kökenli düşünür Amr G. Sabet de İslâmcılığın hem yeni hem de eski hallerine sirayet etmiş bazı sorunlarını dile getirdiği yazısında Müslümanlar ile Batılı emperyalizmin temsilcileri arasında öngörülen medeniyet çatışmasının çok önemli bazı veçhelerini ele almaktadır. Sabet'in temel iddiası, Müslüman dünya ile seküler Batı arasındaki çok-boyutlu çatışmanın ancak epistemoloji ve bilincin temel basamaklarında çözülebileceği ve batı ile ezeli hasmı olan İslâm Dünyası arasındaki çizgiler keskin bir şekilde çizilmektedir. Sabet'e göre bu türden sınır tayinleri, normatif standartlar ve sosyal varoluş arasındaki uyumluluğun doğası hakkında kendine has spesifik ve dinamik anlayışları ile iki ayrık medeniyet düzenini yansıtır. Böyle bir süreçte, epistemoloji ve ontolojinin köklü telakkileri ile medeniyetlerin üzerine bina edildiği ve bilinçlerin şekillendiği temellerin ta kendisi örtüktür. Ki ancak bu temeller oturduktan sonra, Müslümanlar, Batılı sömürgeciliğin hedefleri olarak tarihin nesnesi olarak değil sadece, tarihin hareket ettiricisi ve yapıcısı olarak medeniyetler politikası ile iştigal edebilirler. Çatışmanın bir kısım esas kaynaklarını açımlayarak ve Batılı egemen sistemin politik ve ideolojik beyannamesi olarak liberal demokrasiyi yapısöküme tabi tutmaktadır Sabet. Akabinde, İran devrimini İslâmî bir dönüşümün tomurcuklanan bir çekirdeği olarak görmeyi önermekte, dahası bu görüngünün gelecekte ve olası çalışmalarda İslâmî olarak nasıl analiz edilebileceğine ve anlaşılabileceğine dair kriterler ortaya atmaktadır. Arkadaşımız Bekir Gür'ün ustaca çevirdiği yazıyı yayınlamamıza izin verdiği için Amr Sabet'e teşekkür ederiz. Oldukça özgün bir yaklaşıma sahip olan Sabet'i tezkire'nin bundan sonraki sayılarında da aramızda sıkça göreceğimizi haber vermek istiyoruz.

İslâmcı dirilişi farklı yönlerden inceleyen birçok makaleyi birlikte yazan ve Robert Gordon Universitesi Uygulamalı Sosyal Bilimler bölümünde sosyoloji dersleri vermekte olan Stephen Vertigans ve Philip W. Sutton'un Cemalettin Haşimi tarafından çevrilen makaleleri Küreselleşme teorilerinin Avrupamerkezci yaklaşımlarından ve bunların "köktenci" ve İslâmcı "köktenci" hareket-

leri ele alma biçimlerinden duyulan rahatsızlığı dile getiriyor. Vertigans ve Sutton, birçoğu küreselleşmenin batılılaşmış formlarını hayatın kaçınılmaz ve geri dönülemez bir olgusu olarak sunan yaklaşımları inceliyorlar. Bu açıdan İslâmcı köktenciliği küreselleşmenin ortaya çıkardığı; korku ve aidiyet ihtiyacını artıran, belirsizlik ve yersizleştirmelere bir tepki olarak alıyorlar. Yazarlar, soruna tarihsel bir perspektifle bakarak "tepkiselci" yorumlamaların sınırlarını ortaya çıkarmaya çalışıyorlar. Ayrıca, köktenci kavramı yerine praksisçi kavramını önererek İslâmcı hareketleri, toplumsallaşma süreçleri içerisinde incelemeyi deniyorlar. Yazarlar sonuçta, İslâmcı hareketlerin küreselleşmeye basitçe tepkisel bir şekilde karşı çıkmadıkları, daha ziyade, küreselleşmenin batılılıktan farklı formlarını üretmeye çalıştıkları sonucuna varıyorlar.

tezkire'deki yazılarını ilgiyle takip ettiğimiz bilge insan Mustafa Aydın'ın iki yazısından birincisi Türk İslâmcı söylemi üzerinde yıllarca ilginç bir etki yapmış olan ışık ve doğu gibi temaların analizini deniyor. Daha önceki dini hareketlerin aksine şimdilerde dini hareketlerin isimlendirmelerinde tabii işaretlerin ve özellikle "ışık" (Nurcular, Işıkçılar gibi) olgusunun önemli bir yeri olduğu gözleminden yola çıkan Aydın, günümüzde bu kavramsallaştırmanın, yaygın olarak isimleri islamileştirmesinin yanısıra bir ahlaki bağlam da eklediğini kaydediyor. Aydın'a göre bu bir zihniyet, bir bilinçaltı oluşumudur ve elbette bunun sosyal sebepleri vardır; sıkıntıdan kurtulma, aydınlığa özlem gibi. Işık temiyle bağlantılı olarak kullanılan diğer iki tem ise Doğu ve Asya'dır. Doğuculuk, Doğu-Batı ayrımına dayanmasının yanı sıra olgusal bir zihniyet oluşumunu da temsil etmektedir. Yine Mustafa Aydın'ın değini/eleştiri kısmına koyduğumuz ve İslâmcı düşünce için özeleştiri denemesine girişen yazısı, bu sayının dosya konusuyla büyük ölçüde örtüşmektedir. Aydın'a göre İslâmcılık modern dönemlerde ekonomik, sosyal, siyasal hayatın tüm alanlarda kendini hissettirmeye başlayan farklı yorum ve anlayışlar sonucunda İslâm alanında da çok yönlü ve önemli gelişmelerin bir sonucudur. Modern kültürün baskısı, yönlendirmesi, kışkırtmaları İslâm'ı alternatif karşılıklar geliştirmeye zorlamış ve bunun sonucunda alternatif olarak varolmanın sorunları ortaya çıkmıştı. Önemli olan bir sorun İslâmcılığın modern kültüre bir tepki olduğu kadar onun içselleştirilmesini de sağlamış olmasıdır. Aydın da modern kültüre tepki ve içselleştirme ile içi boşaltılmış kavramlar çerçevesinde İslâmcılığı sorguluyor.

İslâmcı yenileşme hareketlerini birbirinden ayırd etmenin sosyolojik sorunlarını kendine çıkış noktası yapan M. Kürşat Atalar da bu ayrımın yapılabilmesi ve İslâmcı hareketlerin tipolojilerinin çıkarılabimesi için her birinin bir dönemde üzerinde önemle durduğu yöntem sorununa yaklaşımlarının önemli

olduğunu kaydediyor.. Bu amaca ulaşmak için öncelikle Müslüman grupları birbirinden ayırd etmeyi mümkün kılacak analitik terimleri tespit ediyor. Bunlar ideoloji (din-siyaset ilişkisi), modernizm, gelenek ve yöntem olarak konuluyor.

Bu sayının makaleler kısmının son yazısı Necdet Subaşı'nın Türk Reformasyonu ve Din başlıklı, içinde ihya, tecdit ve islah kavramlarının modern kullanımlarını konu alan yazısı var. İslâm'ın toplumsal ve siyasal uyarlamalarının her zaman odağında yer alan ictihad, tecdit ve sair yorumlarını ele alan bu yazının da, İslâmcılığın yeni hallerinin imkanları üzerinde düşünürken, uyarıcı ve hatırlatıcı bir çerçeve oluşturabileceğini düşünüyoruz.

Meslek Liseleri Dolayısıyla Tekrarlayan Firavun Sendromu

Yaşadığımız günlerde iç siyasetin önemli konularından birisi meslek liseleri hakkındaki tartışmalar etrafında gelişti. Meslek liselerine gidenlerin, bir defa kendi tercihlerini yapmış oldukları ve liseyi bitirdiklerinde bu tercihlerinden dönerek başka bir anda üniversite eğitimini tercih etmelerine fırsat vermeyen mevcut düzenlemenin İmam-Hatipleri engellemek için geliştirildiğini herkes biliyordu ama bu niyet yine de açıkça ifade edilmiyordu. Şimdi hiç kimse saklamıyor. Koca bir eğitim düzenini her yıl en fazla bir-iki bin kişinin üniversiteye girememesini sağlamak için düzenlemek, bu düzenlemeyi haklı çıkarabilmek, ve üstüne üstlük bunu eleştirenleri suçlu gibi gösterebilmek, bugünkü üniversite yönetimlerinin büyük başarılarından sayılmalıdır. Gerçekten de modernlik, demokratik toplum, çağdaş ileri toplum, anlatılan şekilde olsaydı, gerçekten de çağdaş değerler çok değerli olsaydı böyle bir düzenleme karşısında şimdi yer yerinden oynamış olması gerekiyordu.

Kendisi de bir meslek lisesi mezunu olan Üniversiteler Arası Kurul Başkanı'nın yasayı savunurken ne hallere düştüğünü görmemesi yeterince manidar. Bu sistem kazara kendisinin de okuduğu zamanlarda uygulanmış olsaydı, kendisi, değil bugün rektör veya üniversitelerarası kurul başkanı, muhtemelen vasıfsız bir eleman olarak hayatına devam etmekten başka bir yol bulamayacaktı. Tıpkı bu düzenlemeyle bir çok parlak zihnin bugün ağızlarıyla kuş tutsalar üniversiteye gidemedikleri ve şanslarını eğitim dışı yollarla tamamlamak zorunda kalmaları gibi.

Doğrusu İmam-Hatiplere ve onlar dolayısıyla bütün meslek liselerine yöneltilen ambargoda böylesi bir sınıfsal muhafazakarlığın önemli bir payı vardır. İmam-Hatipleri veya genel olarak meslek liselerini tercih edenlerin sınıfsal kökenleri herkesin malumudur. Bu konuda yapılan istatistikler ortada.

Diğer yandan, başörtülü kızların okullara devam etmesine karşı da sergilenen direnişle bir arada düşünüldüğünde bütün bu muhafazakarlığın çok önemli bir anlamı temayüz ediyor: Bu korumacılığın ardındaki felsefe, ideoloji veya düşünce, her neyse, kendine güvenmiyor. Başörtülülerle, imam-hatip mezunlarıyla karşılaşmaktan, onlarla açık bir tartışma yapmaktan kaçınıyor. Kendi iddialarının, tercihlerinin doğruluğuna dair bir itimadı yok. Muhtemel bir karşılaşmanın illa ki hasımlarının işine daha fazla yarayacağına dair bir fobisi var. Yıllarca bu suçlamayı ezberden bizzat bu kesimlere yönelttiği halde, bugün o kitlelerin koşa koşa modern eğitim kurumlarına gelmesine hem bir anlam veremiyor, hem de hiç ama hiç hazırlıklı değil. Daha doğru dürüst bir cevap geliştirebilmiş değil.

Netice itibariyle genellikle pek dile getirilmeyen bir iki noktayı belirtmekte fayda görüyoruz. Bunlardan birincisi meslek liselerine getirilen kısıtlamaların bireylerin seçme özgürlüğüne ilişkin boyutu: Meslek okullarına katılım yaşı genellikle 14-15 yaşına tekabül eden lise çağıdır. Bu çağlarında insanların, hele eğitim sistemimizde iyice yaygınlaşan çocuksulaştırıcı uygulamalarla daha bir artarak, akılcı bir seçme yapabilme rüştünden epey uzak olduğu aşikar. Bu yaşta insan kendisi için ileride neyin iyi neyin kötü olacağını, avantajlarını dezavantajlarını bütün detaylarıyla bilebilecek durumda olmuyor. Genellikle de zaten ebeveynleri tarafından yönlendirilen bu çocuklar, üniversite seçme çağına geldikleri zaman karşılarına bir kader çıkıyor. Aşamadıkları, yeni bir tercih imkanı bulamadıkları, bir cebriye durumuyla karşı karşıya kalıyorlar. Babalarının tercihleri yüzünden mahkum edilmiş oluyorlar. Bu gerçekten de hiçbir vicdana sığmayan bir zulümdür. Bunun adını her şeyden önce böyle koymak gerekiyor.

Bir yandan üniversitelere yönelik bu düzenlemeler yapılırken, diğer yandan "ihtiyaç miktarı kadar İmam-Hatip" deyimi akıllı-felli görünen insanlar tarafından o kadar rahatlıkla telaffuz ediliyor ki, bu insanların gerçekten de lise eğitimlerini hangi kalitede almış olduklarına bakası geliyor insanın. Bu vesileyle belirtmeden geçmeyelim ki, İsmet Özel'in sıkça ve bağıra bağıra dediği gibi, Türkiye'nin akıl ve izandan yoksun bırakılması sistematik bir süreçti ve işe orta öğretimin katledilmesiyle başlanmıştır. Yoksa en temel orta öğretim bilgilerine sahip birinin yürütemeyeceği akla ziyan mantıklarla karşı karşıya kalıyoruz sürekli. Nuray Mert'in de gündem yazısında belirttiği gibi, halk İmam-Hatip liselerine bir meslek lisesi gibi değil, aksine çocuklarının dini bilgiyi alabilecekleri bir imkan olarak yaklaşıyor. Çocuklarını İmam-Hatip liselerine gönderenlerin çok azı çocuklarının imam veya hatip olmasını istiyor. Hangi mesleği yapacak olurlarsa olsunlar çocuklarının belli bir din bilgisini almış olmasını da gerekli görüyor. Kazara bu okullara girmiş olanları bu mesleği

yapmaya mecbur bırakmak da neyin nesi? Üstüne üstlük bu okullardan çıkan insanların hepsini de imam yapmaya kalksanız apayrı bir gürültünün kapılarını açmış olursunuz. Hangi sayıda olurlarsa olsunlar, buradan yetişen herkesin imamlık kadrosuna atanmasını mümkün kılacak bir düzenleme de mümkün görünmüyor. Diyanet kadroları sonuçta belli bir sınırda ve bu kadroların genişletilmesine yönelik en küçük bir çaba da benzer tepkilerle karşılaşıyor. Kaldı ki, gerçekten bütün mütalaalarla böyle bir sonuca ulaşılsa bile mevcut olanlardan bir kişinin bile haklarını düşünmeden koca bir gençliği böylesi bir kadersizliğe mahkum eden hınç, öfke, nefretin kime ne hayrı dokunur?

Bu öfkenin dönüp dolaşıp kendini yiyeceğinden hiç kuşku olmasın. Sonuçta İmam-Hatiplerin orta kısımlarının kapatılmasına karar vermeyi sağlayan raporlar hatırlansa yeridir. Bu raporlar İmam-Hatip liselerine karşı bir önlem alınmadığı taktirde 2000'li yılların ortalarına doğru buradan mezun olanların kendi yandaşları olan bir partiyi tek başına iktidara getirebileceklerini söylüyordu. Kapatılınca ne oldu? Kapatılmasının yol açtığı siyasal gerilimler ve toplumsal basınç dalgaları korkulandan çok da etkili biçimde mukabil bir partiyi tek başına iktidara getirmedi mi? Bu kadar basit bir Firavun sendromunun yaşadığımız yirmibirinci yüzyılda bu kadar açık bir biçimde tekrarlanıyor olması tarihin garip bir ironisi, bir tekerrürü değil de nedir? Firavun kendisine bildirilen bir kehanette görülen sonundan kaçmak için tedbirler almaya başlar. Oysa aldığı tedbirler kendi sonunu hazırlar. Bu tedbirlerin belli bir dönemde doğacak bir çocuğun kendisini saltanatından edeceği şeklinde olmasıyla günümüzdeki siyasal analizlerin şaşırtıcı benzerliği, siyasetin doğasının ne kadar değişmez, ilerlemez, tekrarlayan bir muhtevaya sahip olduğunu gösteriyor. Bu da sosyal bilimcilerin "kendi kendini doğrulayan kehanet" diye isimlendirdikleri şeydir.

Önümüzdeki sayıda Şiddet ve Terör'e dair yazıların yer alacağı bir dosya hazırlıyoruz. Bundan sonra da ilk konu olarak Avrupa'da önce Almanya'daki başörtüsüyle ilgili anayasa mahkemesi kararı dolayısıyla gündeme gelen, ardından da Fransa ve Belçika'da başörtüsünün yasaklanmasıyla devam eden konular dizisi dolayısıyla Avrupa ve çokkültürlülük konusunu ele alan bir dosyanın hazırlığı içindeyiz. İkinci konu anayasa, kimlik ve vatandaşlık konusuna hasredilmiştir. Yaz sayısında ise yeni sömürgecilik biçimleri ele alınacaktır. Bütün bu dosyaların ilgilenenlerin katkılarına açık olduğunu duyurmak istiyoruz.

Daha dolu tezkire'lerde buluşmak ümidiyle.

tezkire